

Fra Peter Daniel Bruuns Familiearkiv.

II.

P. D. Bruun og A. S. Ørsted.

Ved A. Heise.

Ved Slutningen af Stænderforsamlingen 1840 var der tilstillet *Ørsted* og *Schouw* følgende Adresser, hvoraf der i Familiearkivet findes Afskrifter med P. D. Bruuns Haand og som formodentlig er forfattede af ham:

Det er en Trang for Nørre Jyllands Stænderdeputerede, nu da vi adskilles efter at Sexenniet for vor Funktionstid er udløbet, at udtale os for den Mand, der i Stændersalen stod imellem Kongen og Folkets Repræsentanter.

Det er ikke for at skildre denne Mands uvurdeerlige Fortjenester af sit Fødeland, hvilke ikke mindre ville erkjendes af en fjern Efterslægt, end de nu erkjendes af hans Samtidige; derom vil Historien bære Vidnesbyrd.

Det er ikke saa meget for at udtrykke vor Erkjendelse af den ogsaa for Fremtiden gavnlige og betydningsfulde Indflydelse paa Stændernes Virksomhed, som var en Følge af, just denne Mand ved Stændernes første Sammentrædelse indtog den Plads, hvorpaa Kongens Tillid i Samklang med Folkets

Ønske satte ham — derom vidner den Bog, som gemmer Stændernes Forhandlinger, og som ved hans ædle Humanitet og hans Kjærlighed til det frie Ord blev et tro Billede af deres Virksomhed.

Men det vi ret levende ønsker at udtale, det er de taknemmelige Følelser, hvoraf vi alle ere gjennemtrængte for den Elskelighed — store Characterer egen — den Velvillie udsprungen af den kjærligste Sjæl, hvormed De kom os alle imøde.

Det er den taknemmelige Erkjendelse af det Udbytte, der ved Deres altomfattende Aand, Deres dybe Indsigt og Kundskabs Rigdom blev os til Deel.

Erindringen herom og om vores elskede Ørsted, lige stor i Aand som i Hjerte, medbringe vi som en Skat, hvorum Hengivenhed og Taknemmelighed skulle vidne.

Vi bede Dem at modtage denne vores Forsikkring om de Følelser, hvoraf vi ere gjennemtrængte for Dem, ved den for os tunge Adskillelse; og dermed tillade vi os at forene det Haab, at ogsaa De stundom vil skjænke os en venlig Tanke og fremdeles bevare Deres velvillige Sindelag for os, der ofte i vore Bønner vil indeslutte: »Gud bevare Anders Sandøe Ørsted for Konge og for Fædrelandet.«

Det er naturligt, at Nørre Jyllands Stænderdeputerede ikke kunne skilles fra den Mand, som de i tre Sessioner eenstemmigen udkaarede som deres Præsident, uden med de mest levende Erkendtligheds og Hengivenheds Følelser.

Det er Bevidnelsen af disse vi herved bede Dem højt-ærede Hr. Professor at modtage.

Jo vigtigere og vanskeligere det hæderlige Hverv var at lede Forhandlingerne den første Gang Stænderne efter deres Indstiftelse sammentraadte, af desto større Betydning blev det at dette faldt i en Mands Lod, hvis fortjenstfulde Virk-

somhed i denne Henseende er af den Beskaffenhed, at den ikke kan indskrænke sig til det nu sluttede Sexennium.

Vi erkjende hvorledes Sandhed og Retfærdighed, der falde sammen med Deres ophøiede Character, altid laae i Deres Tale og Gierning; vi erkjende den sjældne Dygtighed, den dybe Indsigt og den varme Interesse for Institutionen, hvormed De vaagede over denne og bidrog til en friere Udvikling af alle de gode Kræfter, hvorpaa Institutionens Fremme saa meget beror.

Derfor har De et af alle erkjendt Krav paa Regeringens, paa Folkets og Forsamlingens Taknemmelighed; men hvad der personligen berører os, det er den ædle Humanitet og den Elskelighed, hvormed De mødte enhver af de Deputerede i hans Forhold til sin Præsident.

Erindringen herom i al sin Skjønhed medbringer Enhver af os tilbage til sit Hjem og bevarer den som en kjær Ejendom.

Idet vi derfor tillade os at bede Dem høiagtede Hr. Professor at modtage denne Forsikkring, skeer det tillige med det inderlige Ønske, at De ogsaa ville bevare os i venlig Erindring, og at De ville tillade os at knytte Mindet om os til et Erkjendtlighedsbeviis, der staaer i Forbindelse med Deres Videnskab, og som af den Grund tillige — som vi haabe — Dem kjært og Fædrelandet til Gavn, vil bringe Videnskabmanden i Erindring hvad han virkede som Kongerigets 2de Provinsialstænders Præsident. Men vi skulle endnu tilføie, at Folkets Taknemmelighed herfor er forenet med et Haab og en Tillid, der gaar ud over det nu sluttede Sexennium.

Ved Slutningsbemærkningen hentydes til den Gave af et kostbart Mikroskop, som de jyske Stænderdeputerede forærede Schouw, en Sag, som tildels gik gennem Bruun.

Ligeledes havde han stor Del i Forhandlingerne om Gaven 1842 af Stedet i Skt. Mogensgade i Viborg, hvorom en Mængde Dokumenter i Familiearkivet handler, og som halvt imod Schouws Ønske blev givet ham.

I det hele taget fortsattes Venskabet med *Ørsted* og *Schouw*. I et Brev af 18. Maj 1841 skriver *P. D. Bruun* til sin Broder *Mads Pagh Bruun*, at han har været sengeliggende i 6 Uger, og tilføjer: »Jeg har i min Sygdom forøvrigt havt den Opmuntring, at mine Venner og Bekjendte have viist mig saa megen Deeltagelse, og navnlig have *Ørsted* og *Schouw* hyppigen besøgt mig.«

At man tidlig nævnte *P. D. Bruun* som Præsidentemne, fremgaar af følgende Brev af 14. December 1841 fra Justitiarius *Schionning* til *P. D. Bruun*:

... Her i Byen ere vi blevne enige om, at Præsidentvalget enten maa falde paa Dem, Otterstrøm eller Lüttichau, og det vil vel snarest blive En af de 2 første, da nogen juridisk Dannelse dog nok behøves til den vigtige Post, der kræver en høi Grad af Oversigt med Hensyn til Opfatningen af alle de forskjellige Spørgsmaal, hvori en Sag undertiden deeler sig. Er det sandt, hvad der siges, at *Ørsted* til Nytaar skal være Directeur for en Afdeling af Kancelliet, saa vil han formodentlig ikke blive udnævnt til Commissarius. Det vil blive et stort Tab for Forsamlingen at miste baade ham og *Schouw*. Denne sidste synes mig maa være glad ved, at man har forbigaaet ham. Han kan nu igien tye til sin Videnskab, hvorfor han har saa stor Interesse, og fra sin Stilling i Stænderforsamlingen bringer han en Anseelse, der vanskeligen vil kunne fordunkles af nogen Anden . . .

Vil De bringe *Ørsted* min hiertelige Lykønskning saavel til hans Fødselsdag, d. 21. d. M., som til det nye Aar, hvori vi snart indtræde . . .

Hvorledes Bruun selv opfattede sin Stilling som Præsident, fremgaar af det ovenfor S. 41 meddelte Brev af 27. Oktober 1842. — Da kom Mødet d. 21. November 1842. I dette blev Ordet givet til Justitsraad *With*, der meddelte, at han samme Dag havde faaet en Skrivelse fra den slesvigske Stænderdeputerede *P. Hjort Lorenzen*, at der er nægtet ham Adgang til Forsamlingen, fordi han har villet tale sit Modersmaal, det danske Sprog. Tillige havde *P. Hjort Lorenzen* sendt *With* en Genpart af en Klage til Kongen og opfordret til at medvirke til, at der fra Stænderforsamlingens Side gøres et energisk Skridt i denne Anledning. *With* har derfor forfattet et Andragende om, at Forsamlingen straks vil indgaa til Kongen med en Petition, at han vil antage sig den danske Nationalitet i Slesvig og forskaffe Nationen den behørig Satisfaktion for den samme tilføjede Fornærmelse, og hvis Indgivelse han bebudede.

Ørsted nedlagde straks paa det alvorligste Protest mod, »at man her befatter sig med en Sag, der ligger udenfor Grænserne af Forsamlingens Virkekreds«, og meddelte desuden, at han tilfældigvis samme Dag havde modtaget et Brev fra den slesvigske Forsamlings Præsident, Professor Falck, hvori denne gav sin Fremstilling af det passerede, og hvis Behandling af Sagen *Ørsted* billigede.

Saalænge *Withs* Andragende opfattedes som en Klage over det i den slesvigske Forsamling passerede — navnlig udtalte Vicepræsidenten, Lüttichau, sig skarpt mod Andragendet under denne Form — antog heller ikke Bruun det for at høre hjemme i den nørrejske Forsamling; men da *With* nærmere forklarede, at Andragendet kom til at gaa ud paa, at Forsamlingen indgaar med en Petition alene om Opretholdelse af den danske Nationalitet i Slesvig, erklærede Bruun, at et saadant Andragende anser han sig ikke for berettiget til at afvise. *Ørsted* gentog

sin Protest: det ligger overhovedet uden for Forsamlingens Virkekreds, jeg maa paa det bestemteste gentage min Protest.

I Mødet d. 25. November meddelte Præsidenten derpaa, at han fra With havde modtaget Forslag til at indgaa med en Adresse til Kongen, der skulde gaa ud paa at tilkendegive Forsamlingens Tillid og Hengivenhed for Kongen og en Bøn om, »at Kongen vil gribe til kraftige Midler for at hævde den danske Nationalitet i Slesvig og Statens Enhed«. Tillige androg han paa, at Sagen, for at den kunde føres til Ende, maatte behandles før de øvrige private Andragender. Da flere Medlemmer imidlertid ytrede, at de ikke kunde udtale sig herom, før de personlig kendte Andragendets Ordlyd, blev Sagen udsat til den 2. December¹⁾.

Imidlertid havde Sagen vakt en umaadelig Opsigt og ogsaa kaldt de københavnske Liberale frem. Herom underrettede *Schow* Bruun ved et Brev af 29. November 1842, hvori der ogsaa findes en Anerkendelse af Bruuns Optræden og udtales en Sorg over Ørsteds Optræden:

Gode Ven.

Den Bevægelse, som her er opstaaet hos alle Fædrelandets Venner i Anledning af, hvad der er passeret i Slesvigs Stænderforsamling, leder mig til at sætte mig i Forbindelse med Dem for at bidrage til at hvad i den Sag bør og maa skee, foretages paa den for det danske Folk værdigste og bedste Maade. — Nogle Mænd, nemlig Clausen, P. Bang, Hvidt, Gross. Hansen, Prof. Madvig, Ussing og jeg samledes i Gaar Aftes for at overlægge, hvorledes man her i Byen

¹⁾ Efter den norskejske Stændertidende 1842. — For øvrigt henvises om den Hjort-Lorenzenske Sag til H. R. Hjort-Lorenzens Meddelelser i Sønderjyske Aarb. 1891. — L. Koch: A. S. Ørsted, S. 155 ff. — Johan Ottosen: P. Hjort Lorenzen, S. 127 ff.

skulde gaae frem for at styrke Regjeringen i at modarbeide den seperatistiske Retning, som gjør sig giældende i hiin Forsamling. Vi kom da til det Resultat, at de Stænderdeputerede, der opholde sig her i Staden, samt Stadens 36 Mænd skulde sammenkaldes til et Møde i Aften hos Prof. Clausen, og vi aftalte hvad der omtrent skulde forelægges denne Forsamling til Afgjørelse. Det har Bang samlet og opsat i et Udkast, hvoraf indsluttet følger en Copie, der vil give Dem en Hovedidee om Foretagendet, der udentvivl vil finde Bifald, da der her i Byen hos alle, uden Hensyn til Stand eller politiske Anskuelser, hersker en høist forbittret Stemning. — Det er saa meget vigtigere, at sindige Mænd træde op, som der allerede cirkulerer Adresser og gjøres Indbydelse til Møder fra de Ultra Liberales Side, hvis Petitioner sikkert ville gaae langt videre. Hvad der især er vigtigt er at man ikke bliver staaende ved det enkelte Factum, der angaaer Lorenzen; dette er kun et mindre betydende Led i den hele Række af Tendentser til at sondre sig fra Danmark og derfor at tilsidesætte og forhaane den danske Nationalitet; dernæst kommer det an paa ved sit Andragende at sørge for, at man ikke giver Slesvig-Holstenerne Anledning til at paastaae, at vi stræbe efter at incorporere Slesvig. Dettets Selvstændighed ligeoverfor Danmark maae erkiendes ligesaagodt som i Forhold til Holsteen.

Det har bedrøvet mig til mit Inderste, at Ørsted ikke blot, hvad han vel som Commissarius ikke kunde undlade, at protestere mod Sagens Foretagelse i Viborg Forsamling, men at han er traadt op som tagende Partie for Falk mod Lorenzen og det paa saa nærgaaende en Maade. Falk har i mine Tanker handlet aldeles uforsvarligt og givet et endnu værre Exempel paa Præsident-Tyrannie eller maaskee snarere Præsident-Feighed end Præsidenten i Itzehoe. Lorenzen har vistnok feilet ved at lade sig henrive af Lidenskaben; men man bør dog betænke, at han var tirret uophørlig ved de

systematisk fortsatte Forhaanelser mod den Nationalitet, han repræsenterede. — Har da Ørsted ikke læst de næstforegaaende Nr. af den slesvigske Tidende, og blot holdt sig til den ene Parts eensidige Fremstilling? — Som sagt, Intet har i lang Tid saa inderlig smertet mig som at læse Ørsteds Ytringer i denne Sag. — Den Maade, De har taget den paa, finder jeg fuldkommen rigtig; som Klage kunde Sagen ikke komme for, men som Nationalt-Anliggende maae den nødvendigviis komme for.

Hilsen til mine Venner. — Stedse Deres

Schouw.

Bang har intet imod at De gjør hvad Brug De vil af hans Udkast.

Udskrift: S. T. Hr. Etatsraad Bruun, Præsident for Stænderforsamlingen i Viborg.

P. G. Bangs vedlagte Udkast indeholder forskellige Forslag til Overvejelse. Det fremgaar ogsaa heraf, hvor meget det har ligget de ledende Mænd i København paa Sinde, at hele Forholdet til Slesvig optoges i Adressen, ikke blot den Hiort-Lorenzenske Affære. Da Bruun havde faaet fri Raadighed over Benyttelsen, har han uden Tvivl meddelt det til With, ligesom til Ørsted, hvilket sidste formentlig vil fremgaa af et senere Brev. With havde forøvrigt i sit Andragende ogsaa taget noget Hensyn til den hele Stilling. Det fremgaar af Ordlyden af hans Andragende, der blev oplæst i *Modet d. 2. December*. Her udtalte Ørsted sig atter indtrængende mod Andragendet, medens Præsidenten kraftig hævdede Forsamlingens Kompetence: »Jeg formener, at alt, hvad der kan forebygge en Adskillelse af de forskellige Statsdele, er i Kongerigets Interesse, altsaa ogsaa alt, hvad der kan fjerne ethvert Middel, som kan lede til en Adskillelse; derhen hører en Underkuelse af det danske Sprog og af den

danske Nationalitet. At dette Tilfælde er forhaanden, afgjør jeg ikke her, men jeg nævner det kun for at argumentere for Forsamlingens Competence«. Desuden gjorde han opmærksom paa, at da man i Begyndelsen af Sessionen indgik med en Adresse til Kongen, havde man deri ytret, at det vist vilde lykkes Kongens Visdom at afværge en Adsplittelse af Statens forskellige Dele; hvad der tilsigtes med Andragendet, er kun en Fortsættelse heraf, som er fremkaldt ved et mellemkommende Faktum, og Bevidnelsen af den i Adressen udtalte Overbevisning samt af de Sympatier, der i denne Retning har vist sig hos Folket, kan vistnok ikke siges at være Nationens Repræsentanter uvedkommende¹⁾.

Der nedsattes derpaa — med 39 Stemmer mod 10 — en Komitè til nærmere Udarbejdelse af Adressen; den kom til at bestaa af Universitetets nye Repræsentant, Retshistorikeren Prof. *J. E. Larsen*, Godsejer *Nyholm* og Overretsprokurator *Jespersen*.

Samme Aften (2. Decbr.) besvarede Bruun Schouws Brev af 29. November og indlagde heri et Brev til sin Hustru, hvori han nærmere udtaler sig om Forholdet til Ørsted:

Asmildkloster, den 2. Decbr. 1842.

... Jeg benytter et Brev til Schouw til at vedlægge en liden Billet til Dig for at sige Dig, at jeg i Dag igjen har været i Ilden, men reddet mig i det mindste til Forsamlingens Tilfredshed; Schouw har tilskrevet mig, at den Maade, jeg har taget Sagen paa, finder han fuldkommen rigtig, hvorpaa jeg naturligviis sætter megen Priis. — Tak for Dit velsignede Brev og glem ikke mig fordi Du sjeldnere vil faae noget at see fra min Haand. — Ørsted er i en meget ubehagelig Stilling, da han er uden Svar fra Kbhvn; da jeg

¹⁾ Stændertidenden 1842, Sp. 225 f.

frem for alt mener at der mellem en Commissarius som Ørsted og Præsidenten maa finde Oprigtighed Sted, har jeg viist ham, hvad der i disse Dage er bleven mig meddeelt fra Kjøbenhavn.

— — —
 Du maa ikke være ængstelig for mig min elskede Reinholdine; naar kun Din gode Aand følger mig, vil jeg vel blive ledet over alle Skjær og med Ære naae Havn — Amen — . . .

Samme Dag (2. Decbr.) underrettede Schouw Bruun om det uventede Udfald af det københavnske Møde:

Gode Ven. — Forsamlingen af de Kjøbenhavnske Stænderdeputerede og Borgerrepræsentanter fik det for mig uventede Udfald, at man [har] opsat Sagen, indtil de følgende slesvigske Tidender havde viist, hvorledes den slesvigske Forsamling vil tage Forslaget om at indtræde i det tyske Forbund. — Da vi andre ikke dermed kunde være tilfreds og vi fandt det urigtigt, at kun de Ultraliberale skulde yttre sig ved denne Leilighed (deres Petition har i nogle Dage faaet 500 Underskrifter), saa besluttede Clausen, Madvig, A. Hansen, H. P. Hansen, Meinert og jeg os til at udstede indsluttede Erklæring, hvortil vi have indbudt Publikum. Den blev udlagt i Morges og havde i Middags henved 100 Underskrifter, hvoriblandt ikke faa gode Navne. Erklæringen bliver bekjendtgjort med Navne, saasnart Underskrifterne ere sluttede. — Jeg sender Dem dernæst det idag udkomne Nr. af Dansk Ugeskrift, som indeholder en Artikel om det samme Dagens Anliggende. — Hilsen til mine gode Venner i Viborg.

Stedse Deres
 Schouw.

Den vedlagte Erklæring gaar, efter at have fremhævet den Sorg og Bekymring, Forholdenes Udvikling i Slesvig maa indgyde, ud paa at udtale, »at det danske Folk vil, med al den Kraft, som Kjærlighed til Fædrelandet giver, understøtte Kongen i hans Idrætter at haandhæve Statens Enhed, i sin Landshøjhed over Slesvig og den danske Nationalitet i de Dele af dette Hertugdømme, hvor den findes«.

Imidlertid arbejdede den nedsatte Komité paa Udkastet til Stænderforsamlingens Adresse. Ogsaa dette endte med en Forsikring om, »at det danske Folk med den inderligste Taknemmelighed vil modtage Efterretningen om enhver Forholdsregel, som Deres Majestæt maatte anordne til Opretholdelsen af dets Nationalitet og Statens Enhed, og at det endrægtigen vil slutte sig til Deres Majestæt og understøtte Deres Idrætter, for at hævde disse magtpaaliggende Goder«. Men forøvrigt er Udkastet et meget selvstændigt Arbejde, rimeligvis forfattet af Referenten (Ordføreren) Prof. J. E. Larsen. Dets Form er langt kraftigere end den københavnske Erklæring; det taler om »Fortidens Fejlgreb«, om Frygt for »fjendtligsindede, pligtforglemmende Embedsmænds Modstand« mod Kongens Bestræbelser o. s. v., o. s. v.

Den »foreløbige Behandling« fandt Sted d. 15. December, den »endelige« d. 17., og efter at nogle af de mest yderliggaaende Udtryk vare modificerede, vedtoges Adressen med 46 Stemmer mod tre (Amtmand Roserørn, Vicepræsident Lüttichau og Provst Schjødt¹⁾).

I det næste Møde (19. Decbr.) meddelte *Ørsted*, at han havde taget under nøje Overvejelse, hvorvidt Diskussionerne om Sagen skulde offentliggøres, om han end under Sagens Behandling var kommen »i nogen

¹⁾ Ottosen, a. Skr. S. 128 f.

skarp Berøring med adskillige Medlemmer«; men Hensynet til det offentlige Tarv og til Hertugdømmernes Stemning hindrede det; han var derfor efter moden Overvejelse kommen til det Resultat, at Forhandlingerne ikke kunde optages, i det mindste ikke i deres fulde Omfang (in extenso); desuden havde Adressediskussioner ikke ved tidligere Lejligheder været meddelte.

Præsidenten hævdede, at Adresseforhandlingers Optagen i Tidenden ikke decideret var udelukket, eftersom Protokollen under Forhandlingerne var aaben, den kongelige Kommissarius tilstede og Sagen i det hele blev behandlet paa sædvanlig Maade; han foreslog at indhente »allerhøjeste Bestemmelse«.

Ørsted var dog betænkelig ved at indhente Kongens Bestemmelse, da dette vilde udsætte Tidenden for Standning og sætte Kongen i Forlegenhed, hvorefter *Præsidenten* frafaldt dette Forslag, men forøvrigt hævdede Forsamlingens Ønske om Offentliggørelsen. *Ørsted* fastholdt imidlertid sit Standpunkt, det hele maatte tilsidst afgøres ved en Forhandling mellem Kommissarius, Præsident og Redaktionskomiteen.

Ørsteds Nægten af Optagelse af Diskussionerne medførte heftige Scener i Forsamlingen. Dennes første Sekretær, Legationsraad *Hvass* til Randrup, forlod endog Forsamlingen af Forbitrelse over den Haan, der herved var vist Forsamlingen, der herved var kommen til at staa under strængere Kontrol end de slesvigske og holstenske Forsamlinger, hvorom det var oplyst, at lignende Diskussioner vare optagne i Tidenderne.

Præsidenten (og *Ørsted*) udtalte Frygt for, at Forsamlingen ved dette Eksempel skulde blive sprængt, og det fulgtes ogsaa af Godsejer *Nyholm*, der var Medlem af Komiteen, og som erklærede at ville forlade Forsamlingen, hvis hverken den foreløbige eller den endelige

Forhandling offentliggjordes; der var lidt et Skaar i Stændernes Virksomhed.

Det blev alligevel *Kongen*, der paa egen Haand greb ind og forbød Offentliggørelsen af Adressediskussionerne. Kongen havde nemlig allerede d. 19. Nov. tilskrevet Ørsted om den Hjort-Lorenzenske Sag for at sikre sig, »at Sagen ogsaa i den nørrejske Forsamling fremstilles paa den lempeligste Maade som en Ordens-Sag mod Lorenzen, der har trodset Præsidenten«. Dette Brev fra Kongen kan dog Ørsted ikke have modtaget Slagdagen d. 21. Nov. Medens han straks indberettede i et Brev samme Dag, hvad der var foregaaet d. 21., besvarede han først Kongens Brev d. 22. I Reskriptet af 2. Dec. 1842, der først blev offentliggjort i »Berlingske Tidende« d. 17., altsaa samme Dag, som den endelige Adresseforhandling fandt Sted i Viborg, afvistes Lorenzens Klage, da han ikke, overensstemmende med Forretningsordenen, havde fulgt Præsidentens Anordning, men hævdedes de danske Deputeredes Ret til i hvert enkelt Tilfælde at tale Dansk, og bebudedes nærmere Lovforslag til Sagens Ordning. — Nu afgjorde Kongen, der skal have været meget forbitret over den nørrejske Forsamlings Optræden, Sagen om Offentliggørelse af Forhandlingerne ved direkte Ordre til Ørsted ¹⁾.

Dagen efter, at Ørsted havde afgivet sin Erklæring, holdtes Slutningsmødet (20. Decbr.). Ørsted tog bevæget Afsked, baade fra dette Sted, hvor han rimeligvis aldrig mere kommer, da allerede hans fremrykkede Alder tydede paa, at denne Stænderforsamling vilde blive den sidste, hvori han deltog, og fra sin Virksomhed som Kommissarius, der har været ham kær; han har altid

¹⁾ Ottosen, anf. Skr. S. 129. — Hjort-Lorenzen i »Sønderjyske Aarbøger« 1891, S. 178 ff.

staaet i et godt Forhold til Medlemmerne. »Dette Sindelag (fra Forsamlingens Side) har aldrig staaet paa en betænkeligere Prøve end i den Forsamling, vi nu er ved at slutte«. Han har imidlertid følt, at hans »kære Medborgeres Sindelag imod ham er bygget paa et fast Grundlag, der ikke rystes ved Sammenstød af Meninger«.

Til Bruun ytrede han bl. a.: »Blandt mange andre glædelige Resultater af min Stilling her i Viborg er slet ikke det ringeste, at den har bragt mig i nærmere personligt Bekendtskab med denne Mand, *der har udviklet sig til et trofast Venskab*. Det var mig derfor en sand Glæde, da Forsamlingens Tillid kaarede ham til at styre dens Foretagender; dog blandede der sig heri en hemmelig Frygt, idet jeg tvivlede om, at han, nylig oprejst af Sygelejet, vilde kunne udholde (de dermed forbundne) Anstrængelser . . . Men hans levende Iver for dette Kald har styrket hans legemlige Kræfter«. — Efter at have fremhævet Bruuns Indsigt, Nidkærhed, Upartiskhed slutter Ørsted saaledes: »Jeg haaber, at det Venskab, der alt forhen var knyttet mellem os, fra begge Sider kun vil være befæstet ved det Forhold, hvori vi i denne sidste Forsamling har staaet til hinanden«.

Bruun udtalte i sit Svar, at man kun nævner den Mand, der atter denne Gang i denne Sal stod mellem Kongen og Folket, med Beundring, Ærefrygt og Højagtelse, den Mand, der i sin ansvarsfulde og vanskelige Stilling nu gennem en Række af Stændersessioner hos Folkets Udvalgte har bevaret det skønne Forhold, den Hengivenhed og Tillid, der ikke mindre skyldes hans elskelige og hjertelige Personlighed end hans overordentlige Evner og ualmindelige Egenskaber . . . »Tør jeg berøre min egen Person, da hører det til et blandt mit Livs lykkeligste Øjeblikke, der bragte mig i Forhold til denne Mand, der — hvad jeg med inderlig Paaskønnelse be-

varer — har bæret mig med saa megen Velvilje og Godhed«.

Efter at Alderspræsidenten, Kammerraad Wulff, havde beklaget, at »den ædle, sjældne, elskede og højtstaaende som højagtede Mand muligt forlader Forsamlingen for stedse«, og udtalt Ønsket om, »at intet ubehageligt Minde ved Tanken om hans sidste Herværelse maatte knytte sig til den Hæderkronedes Erindring«, sluttede Stændermødet. — Dagen efter (21. Decbr.) holdtes der i Anledning af Ørsteds Fødselsdag et Festmaaltid for ham i Viborg Klub, hvori de tilbageværende Stænderdeputerede deltog. Biskop Tage Müller holdt Festtalen, Rektor Ingerslev mindedes H. C. Ørsted; With var ogsaa tilstede og udbragte — Damernes Skaal, Ørsted selv Viborg Indbyggeres; Bruun derimod nævnes ikke i Referatet¹⁾.

Forholdet til Ørsted personlig var saaledes tilsyneladende uforandret. Bruun havde under en lempelig Form vist en fast og rolig Holdning, uden at ænse de Ubehageligheder, han som Embedsmand maaske kunde være udsat for, — hvis Kongen skulde fatte Uvilje mod ham. Dette var dog ingenlunde Tilfældet, som det fremgaar af et Brev, som *Bruun* efter sin Hjemkomst til København, d. 3. Januar 1843 skrev til sin Broder paa Bruunshaab, *Mads Pagh Bruun*, hvori han omtaler *Kongens Ytringer til ham* og i det hele udtaler sig om Folks Stemning for ham, om sit personlige Indtryk af P. H. Lorenzen m. m.:

. . . I Aarhus maatte vi blive i 2de Dage, og skjøndt disse tilbragtes i Gjestebud (?) o. s. v., saa gjorde det mig ondt at skulle give disse 2de Dage bort af min Ferie i min Familie. Denne traf jeg Gud skee Lov vel; den kjære

¹⁾ Viborg Stiftst. 22. Decbr. 1842.

Reinholdine havde i 3de Morgener været oppe Kl. 3^{1/2} for at tage imod mig, og jeg blev ikke lidet forundret ved at see Lys i mine Vinduer, da jeg Torsdag Morgen Kl. 3^{1/2} kjørte forbi¹⁾. — Reisen havde forøvrigt gavnlig Indflydelse paa mit Befindende.

Jeg modtager her mange Forsikringer om Tilfredshed med mit Præsidentskab og det af Folk, som ellers ere store Kritikere. — Besynderligt er det — Kongen tilkjendegav mig sin Tilfredshed for den Beredvillighed og Assistance, jeg havde ydet Ørsted, der derom havde tilskrevet ham²⁾, medens Bladene tale om min faste og værdige Holdning mod Ørsted; Khre. Benzon udbasuner min Roes i Odense, medens de første Ultraer i den jyske Forsamling tilkjendegive mig deres Tilfredshed og Høiagtelse. Jeg kan ikke svare andet herpaa end, er dette virkeligen alt fortjent, da er det kun en Frugt af min Stræben efter at være retfærdig, og at dette dog tilsidst seirer. Nathansen — Berlingereren — traf jeg forleden i et Selskab; han tiltalte mig strax: Nu, De er sku en født Præsident; jeg svarede ham, at det var min Debut, hvortil han svarede: Nu, havde der været noget at sige paa Dem, jeg skulde ikke have glemt Dem. — Lorentzen fra Hadersleben besøgte mig Dagen efter at jeg var kommen hertil. Han viser sig gandske som en Partimand; han har havt Audients hos Kongen, og blandt det der passerede fortalte han mig, at K.[ongen] havde sagt, at han var dansk Konge og at han ikke vilde give Slip paa Slesvig; jeg har senere ofte truffet sammen med ham; man har meget trængt paa, at jeg skulde deeltage i Gildet for ham, men jeg har afslaaet det, jeg maa ikke forglemme

1) Bruun boede i Frederiksborggade i Grosserer Tvermoes' Gaard. Da kun Nørreport stod aaben om Natten, maatte Postvognen ad denne Vej for at naa Postgaarden paa Købmagergade.

2) Udhævet af A. H.

den neutrale Charakter, hvorfor man har tillagt mit Præsidentskab saa megen og for megen Roes . . .

Ogsaa fra anden Side modtog *Bruun* Tak for sin Optræden som Præsident, saaledes fra den Stænderdeputerede, Amtsforvalter i Tisted, Kammerraad *Aagaard*, der d. 10. Januar 1843 tilskrev ham et langt Brev, hvori han udtaler sin Tak til ham og ogsaa udtaler sig om *Ørsteds* Humanitet, om Stemningen i Anledning af Adresse-debatten i Viborg m. m.:

Højvelbaarne Hr. Etatsraad Bruun!

Jeg beder Dem herved at modtage min ligesaa velmeente og hjertelige som ligefrem udtalte Tak for Samværret i Wiborg i sidste Stænderforsamling.

Det er ikke alene med Hensyn til Deres Fortjenester i Præsidiets saa særdeles humane, vel og for det Heele meget heldige Udførelse, at jeg yder denne Tak; men det er ogsaa med særligt Hensyn til den sande Velvillie og Godhed, som De ved enhver Leilighed viste mig, og som ret tjente til at opmuntre, naar det stundum gik trangt og betænkeligt nok. Gid De nu i Deres lykkelige Hjem maa befinde Dem frisk og vel, og Gud give Dem Helbred og Lyst til atter og atter at møde i Wiborg, og den jyske Forsamling vil da atter paa nye træde saa meget freidigere sammen. — Det er vel at betvivle, at *Ørsted* atter møder der som Commissarius, og hvem vil ikke beklage dette for de fremtidige Forsamlinger uhyre Tab; thi Høiagtelse og Ærefrygt for denne ædle ophøiede Mand, har visselig holdt mangt et haardt Ord tilbage, om ei mere, foruden alt det øvrige, som med ham vil savnes. — Det var med overvættes rørte Følelser, at jeg sidst forlod Stændersalen, og saaledes besteg jeg Reisevognen, som stod færdig ved mit Logis, og jeg kunde ikke den ganske Nat efter, i hvilken jeg vedblev at fortsætte Reisen, overvinde

den Veemod og de flere forskellige Følelser, som ved Forsamlingens Oplosning gandske havde bemægtiget sig mit Sind. . . . Paa min Reise prøvede og veiede jeg ret alvorligt alt fra sidste Forsamling, og med Glæde kan jeg sige, at jeg ikke havde fundet min Samvittighed besværet i Anledning af mine Handlinger der, og jeg er tilfreds med de Stemmer, som jeg under Afstemningerne har givet i alle vigtige Sager. Men jeg erkjender derhos villig, at jeg dog vel kunde have virket meget mere ved Ordet i Stændersalen, end jeg gjorde, og det lægger (!) mig paa Sinde og gjør mig ondt. — Ved Afskeden med *Commissarius* paa hans Bopæl om Formiddagen før Forsamlingen hævedes, forekom blandt denne ædle Mands Yttringer nogle faa simple Ord, min personlige Virken vedkommende, der udtaltes med den Velvillie og Hjertelighed som er ham egen, og derfor ret gik mig til Hjerte. Gid de vare blevne udtalte længe før! Men vil Gud, at jeg oftere kommer til noget Stændermøde, da skulle de staae lige saa levende for mig, som samme Dag de udtaltes og som de staae i dette Øieblik, og de ville da styrke og give mig Mod, om dette skulde savne nødvendig Styrke. — Men tilgiv! — jeg seer, at jeg er blevet alt for vidtløftig og maae trætte Dem.

— — —

Jeg kan endnu ikke undlade at fortælle, at af alle, som jeg efter Afreisen fra Wiborg har talt med om Forhandlingerne der, have Ingen været af anden Mening, end at *Hvas* og *Nyholm* handlede urigtig i at gaa bort; men Adressen har fundet Bifald. Det oprindelige Adresse-Udkast er temmelig bekjendt her i Provindsen, men det er, saavidt jeg har kunnet erfare, blevet betragtet som altfor slem[t], og Modificationerne har vundet Bifald . . .

Ogsaa fra den danske Befolkning i Nordslesvig fik Bruun Tak for sin Optræden, idet den bekendte Patriot,

Møller *Staal* fra Taarning Mølle pr. Kristiansfeld, en Søn af P. D. Bruuns Søskendebarn, Ane Marie Bruun (Søster til Justitsraad Bertel Bruun til Asmild Kloster) og Konsumtionskasserer i Fredericia, Justitsraad Niels Staal, — den 7. *Maj 1843* tilskrev ham følgende Brev, der ogsaa i anden Henseende har Interesse:

Kiære Fætter! Jeg er overbevist om, [at] Du nu som i Stændersalen i Wiborg interesserer Dig for den nordslesvigske Sprogsag og dennes uberegnelige Følger; foranlediget deraf er jeg saa fri at sende Dig disse Linier.

Den dansktalende Deel i Hertugdømmet paaskønner hvad Jydernes udvalgte Mænd har virket for dem; paa Festen i Sommersted [Kro d. 21. Februar] blev De, som Du vist har erfaret, erindrede ved en Toast, der gav Anledning til megen Underholdning, hvorved det meget glædede mig at høre Præsidenten omtale som den der saa dierv var gaaet ind paa *Vits* Anskuelser, skøndt Commissarius var af en anden Mening, og derved saa meget bidrog til at fremme den gode Sag. — Tiden har vist, at dette de jyske Deputeredes Skridt ei allene her har haft gavnlig Indflydelse, men og meget bidraget til at hæve Nationalfølelsen i selve Kongeriget. — Vi her i Hertugdømmet fra Kongeriget udvandrede ere kuns meget faae, men det er jo en Selvfølge, at vi føle det trykkende i det tyske Aag langt haardere end Indfødte, der ved Vane og nedarvet Sløvhed ere blevne fortrolige dermed; nu da vi ere blevne opfordrede, virke vi, men dog saa ubemærket som det efter vor Stilling er mulig. — Til Festen i Sommersted blev ieg, den eneste i Thyrstrop Sogn, indbudt af Bestyrelsen; for at bidrage mit til at vække den danske Nationalfølelse i Hertugdømmet, købte ieg Dagen før Festen Bierget *Høi Skamling*, et Kobbelt beliggende paa de saakaldte Grønninghoved Bakker i Veistrop Sogn, for 440 Rth. Cort [Kurant]. Kiøbecontrakt blev strax udfærdiget;

paa Festdagen overleverede ieg Hr. *P. H. Lorenzen*, den Sønderborger Deputerede, Contrakten med det Tilføiende, at ieg agtede at proponere Selskabet aarlig ved en Fest paa Bierget at høitideligholde Aarsdagen, paa hvilken Sprogreskriptet blev udstedt; denne Beslutning glædede ham saa meget mere, som den kom uventet. Efter den vakkre *Lars Skous* udbragte Løfteskaal tog ieg deraf Anledning og ved en Tale opfordrede Selskabet til at give et yderligere Løfte, nemlig om trende Maaneder, d. 14. Mai, at samles paa Høi Skamling; dette Løfte blev eenstemmig givet med megen Intusiasme(!), Aktier blev tagne og en Committee valgt; saaledes blev min Idee foreløbig realiseret; siden har den fundet megen Deeltagelse og Samklang i Folket.

Tydskerne rase af Harme, og da de fledste Embedsmænd høre til dette Parti, er man os meget imod. — Paa Grund af, at der mulig kunde blevet lagt os saa mange uoverkommelige Hindringer i Veien for Festens Afholdelse, at vi ikke hafte seet os i Stan[d] til at udføre den, har ieg ei villet tilskrive Dig før; men nu da Programmet er udgaaet og Amtmand *Johansen* lader som Sprogfesten glæder ham meget, ja en[d]og [har] tilbudt os al mulig Asistangse, kan ieg ei undlade at meddele Dig disse Linier for at melde Dig, der har taget saa megen Deel i vor gode Sag, hvorledes Tingene nu staar her. — Bestyrelsen, hvoraf ieg er Medlem, taler og skriver lidet, men virker desmere. Idag have vi tilskrevet Kronprindsen og inviteret ham til Festen; vi have før tilskrevet ham og udvirket, at Brigade-Musikken og Telte kom fra Fredericia.

Gaardmand *L. Skou* fra Sommersted vil indvie Bierget med en passende Tale; han var hos mig igaar og bad mig, om ieg ikke kunde give ham Underretning om Oprindelsen til Bakkens Navn Skamling og hvad det gamle danske Navn Skamling betydede, samt om ieg ikke vidste noget gammelt Sagn eller noget historisk merkværdigt derom; ieg har intet

kundet erfare om det, end at Bakken maae have været en gammel hedensk Begravelsesplads, hvoraf der endnu ved Gravning findes Spor. Skjøndt Tiden nu er meget knap, vilde Du muligen uleilige Dig med ved Historieskrivere eller Oldgranskere, Du kiender, at skaffe os de Oplysninger, der er mulig, saavel om Navnet som Biergets historiske Merkværdighed; om noget kunde udfindes, vilde for *Skou* skee en stor Tieneste, da han saa vilde benytte det i sin Tale.

Du og kiære Familie modtage en venlig Hilsen fra os.
Din med Agtelsen hengivne Ven

H. I. Staal.

Bruun besvarede Brevet, men uden Resultat, som det synes, med Hensyn til de forlangte Oplysninger. Den 27. Maj skrev *Staal* nemlig atter til ham efter den store Skamlingsbankefest, hvor *Laurids Skou* holdt sin berømte Tale — der er paa Brevet fæstet et Adgangstegn til Festen, en Dannebrogsløjfe med Bogstaverne: *Sk. B.* Han ytrer heri: »Megen Tak for Din ærede Skrivelse, jeg først modtog Dagen efter Festen. For Din Beredvillighed var vi Dig meget forbunden. Jeg lod Professor *Flor* læse Dit Brev; han har efter vort Opdrag uleiligt sig i samme Retning, men intet udfunden«. — Der ønskes i Anledning af Købet af Skamlingsbanken nogen Omlægning af nogle Grunde, hvorimod Rentekammeret gør Indvendinger. Han beder derfor Bruun tale om Sagen med sin Svigerfader, Rentekammerdirektøren, »der, som Prof. *Flor* ytrede, er alle bekjendt som en retskaffen dansk Mand, ham stole vi paa; sig ham, vi har i Sinde at opreise Kongen en Mindestøtte paa Bjergets højeste Top«.

Ogsaa fra Godsejer *Tang* paa Nørre Vosborg modtog Bruun en Opfordring til at overvære *Modet paa*

Himmelbjerget d. 24. August, men undskyldte sig med uopsættelige Forretninger.

Inden den følgende jyske Stænderforsamling traadte sammen, vare Forholdene blevet endnu mere spændte. Ved Reskriptet af 29. Marts 1844 (i Virkeligheden efter lang Vaklen af Kongen først underskrevet 9. Maj) havde Kongen, paavirket af sine holstenske Raadgivere, indskrænket Retten til at tale Dansk i den slesvigske Forsamling til de Medlemmer, der ikke kunde tale Tysk, hvilket faktisk udelukkede P. Hjort Lorenzen, der før Begivenhederne i 1842 havde talt Tysk i Forsamlingen, i at deltage i Diskussionerne og ogsaa medførte hans Nedlæggelse af sit Mandat. — »Syvstjernen« (Schouw, Clausen osv.) havde fremlagt en Adresse om de slesvigske Forhold til Underskrift, hvilken kort efter opnaaede 20,000 Underskrifter, og et lignende Forslag til en Adresse kunde ventes indgivet til den jyske Stænderforsamling af de samme Mænd, forstærkede med flere jyske Stænderdeputerede og andre ansete Mænd, gennem Ordføreren for Adressen fra den jyske Stænderforsamling 1842, Professor I. E. Larsen. Den 3. Juli var holdt det nye store Skamlingsbanke-Møde, hvor Mænd fra Kongeriget mødtes med Nordslesvigerne og Taler holdtes af Grundtvig, Goldschmidt osv.

Der var saaledes Stof nok til Gæring, da den jyske Stænderforsamling aabnedes d. 9. Juli 1844, i de samme Dage som den slesvigske. Bruun genvalgtes til Præsident med 48 af 50 Stemmer; men betegnende var det, at Kammerherre Lüttichau til Store Grundet blev vraget som Vicepræsident og erstattet af — Professor Larsen.

Den kgl. Besked til de jyske Stænder indeholdt, dog i moderate Udtryk, en Indsigelse mod Adressen fra 1842;

men hvor usikker *Ørsted* følte sig, viser følgende Brev, som han samme Dag sendte Bruun, og hvori der viser sig et svagt Haab om, at den kgl. Besked til de *slesvigske* Stænder kunde virke beroligende:

Jeg tillader mig herved confidentialiter at meddele Deres Høivelbh. Aftryk af Beskeden til de Slesvigske Stænder, der viser, at Kongen betragter de Slesvigske Anliggender paa en ganske anden Maade end der almindelig troes. Det vilde vist være til Nytte, om De underhaanden derom vilde meddele Enkelte en Notits(?), dog naturligviis kun ganske almindeligt, da jeg ingenlunde kunde ville, at der i Stændersalen røres ved hin Beskeed, førend den paa officiel Maade er blevet kundgjort. Om og hvorledes De heraf vil gjøre Brug, overlades iøvrigt ganske til Deres Indsigt og Retsindighed, som sikkert vil yde mig megen Hjælp til at formindske de Ubehageligheder, som kunne forestaae.

9/7 [1844?].

Deres hengivne

Ørsted.

Høivelbaarne Hr. Høiesterets-Assessor Bruun.

Dette Forsøg paa at virke beroligende mislykkedes dog fuldstændigt. Straks i et Forslag til en Adresse til Kongen udtaltes skarpe Ytringer mod Kongens Raadgivere. *Ørsted* tog sig dette meget nær. »I Viborg stormede«, skriver han senere, »Klagerne løs straks ved Begyndelsen og frembares i en Adresse til Kongen, hvori man ogsaa stillede Klagerne mod Kongens Raadgivere«; hans Indvendinger mod Angrebene mod Regeringen og Overdrivelserne vare som en Røst i Ørkenen¹⁾. — Prof.

¹⁾ *Ørsted*: For den danske Stats Opretholdelse i dens Helhed, S. 50 ff. — Jvf. Ytringerne i *Bræret af 10. December 1844*, der vil blive meddelt nedenfor (S. 173).

Larsen indgav personlig et Forslag til et Andragende til Kongen om at udtale sig klarere om den danske Statsenhed, og heri blev netop Beskeden til de slesvigske Stænder gjort til Genstand for en skarp Kritik. *Ørsted* nedlagde Indsigelse mod saavel denne Sags Behandling som mod Stænderforsamlingens Competence til at behandle det af *Larsen* m. fl. indgivne store Forslag om Ordningen af de slesvigske Nationalitetsforhold, men *Bruun* hævdede lige saa kraftigt som tidligere Stændernes Competence. Klarest udtrykte han maaske Standpunktet ved Forslagets forcløbige Behandling d. 2. Septbr.: »Det er netop det, man *ikke* kan erkende, at det, hvorom der her er Spørgsmaal, ikke er noget, der influerer paa den hele Stat, og derfor har lige saa meget vedkommet de danske Stænderforsamlinger«¹⁾.

Næste Dag (3. Septbr.) foretoges den endelige Behandling af det af Regeringen forelagte Værnepligtforslag, hvorfor Kammerherre Lüttichau var Ordfører. Det vakte stærk Modstand i Forsamlingen, hvor man vedtog et Ændringsforslag af Nyholm, hvori Forsamlingen fraaadede Lovudkastet, men petitionerede om Forelæggelse af et nyt til næste Stænderforsamling. Mødet fortsattes i et Aftenmøde, og heri maa det være kommet til et alvorligt Sammenstød mellem *Bruun* og *Ørsted*. Familiearkivet indeholder nemlig følgende Breve:

Deres Excellence

vil vist finde det ganske naturligt, om jeg i Dag ikke befinder mig i en Stemning, der gjør mig skikket til at deeltage i selskabelig Glæde, hvor(?) jeg bliver til Byrde for Andre. Jeg maa derfor beklage, at jeg ikke kan have den Ære at benytte Deres Excellences Indbydelse til Dags Middag.

Med Høiagtelse, forbindtligst

¹⁾ Stændertidenden 1844, Sp. 2393.

Udkast med Rettelser, indlagt i Ørsteds Svar:

Det gjør mig meget ondt, om den uventede Begivenhed, der passerede igaar Aftes¹⁾, skulde have forandret det gjensidige Forhold mellem os saaledes, at De derfor ikke vilde komme til Middag. Hvad mig angaaer, saa fandt jeg mig vel i høi Grad krænknet ved den efter min Overbeviisning aldeles uforanledigede Bemærkning som De fremførte; men da jeg dog, efter de mange Prøver paa Venskab og Velvillie, som De tidligere har givet mig, umuelig kunde troe andet end at det blot var fremkaldt ved en Opfatning af Deres Pligter, som jeg vel ikke kunde erkjende for rigtig, men som jeg dog maatte respektere, saa vilde det gamle Forhold fra min Side uforstyrret kunne vedblive, og det skulde smerte mig meget, om De, efter nærmere Overveielse, skulde betragte Sagen fra anden Side.

4/8²⁾.

Forbindtligst

Ørsted.

Udskrift: Høivelbaarne Hr. Etatsraad Bruun, Præsident i den jydsk Stænderforsamling.

Paa Brevet har Bruun skrevet følgende Svar:

Da jeg efter Deres Excellences Brev maa frygte, min Udeblivelse i Dag Middag maatte af Dem blive anseet som en Forandring i det Forhold, hvormed D. E. har beæret mig og som næppe nogen har inderligere paaskjønnet end jeg, saa kan jeg intet Øjeblik være i Tvivl om at tage mod Indbydelsen, om end min Stemning ikke maatte egne sig for det selskabelige Liv. — Om Sagen i Aftes troer(?) jeg, at det ikke skal mangle mig paa Retfærdiggjørelse for at jeg

¹⁾ Udhævet af A. H.

²⁾ Udtydligt. Hvis hermed forstaas en Dagsangivelse, maa Ø. dog have forvekslet Maanedstallet.

kun har handlet efter Opfatning af hvad jeg maatte ansee for min Pligt.

I samme Brev er vedlagt følgende Kladde (med mange Rettelser) til en nærmere Redegørelse af Bruun, hvoraf det formentlig fremgaar med Sikkerhed, at Sagen vedkommer Aftenmødet i Værnepligtssagen d. 3. Septbr. 1844:

Jeg troer ikke, at jeg bør lade D. E. være uvidende om, hvorledes Sagen staaer i Anledning af den i Forgaarsaftes¹⁾ indtrufne Begivenhed. Efter at Afstemningen i Værnepligts-Sagen¹⁾ var endt, erklærede flere Deputerede og deriblandt Mænd, paa hvis Vidnesbyrd jeg sætter særdeles Priis, at de havde forstaaet D. E.s Ytringer paa den Maade, som jeg troede, at de let kunde forstaaes, og ville vide mig Tak, fordi jeg havde foranlediget en Berigtigelse, da de ikke anden Gang troede at kunne tage Ordet i Sagen.

I Gaar¹⁾ blev jeg gjentagen opfordret til at give Ordet, for at, som man angav, en stor Deel kunde erklære sig og give mig den fornødne Satisfaction. — At jeg har forhindret det, troer jeg at D. E. i Forvejen har været overbeviist om, og man har holdt sig tilbage til Protokolens Oplæsning.

Khr. Lüttichaus B . . .²⁾ — han var saa godt som den eneste, der [som Referent]³⁾ gjentagen havde Ordet — gjør det imidlertid nødvendigt for mig, saaledes som Sagen staaer, at tage Ordet ved Protokollens Oplæsning. Det er mig desuden forebragt, at Forsamlingen⁴⁾ i dette Tilfælde betragter det som dens Ret, som jeg ikke kan bortgive. Jeg behøver ikke at sige D. E., at jeg høist ugjerne modtager en Hyldest,

¹⁾ Udhævet af A. H.

²⁾ Utydeligt.

³⁾ Atter udslettet.

⁴⁾ Rettet til et ulæseligt Ord.

navnligen naar den skal ydes paa andres Bekostning, og at det er mig i høi Grad magtpaaliggende at kunne fjerne Nødvendigheden af en saadan Optræden og den deraf følgende Scene, men saa længe jeg ansees som den [der] skal have fejlet, kan og bør jeg ikke forlange det Passerede ud-slettet ¹⁾ af Protokolen.

D. E. vil undskylde, at jeg bringer i Erindring:

1. at en stor Deel af Forsamlingen har forstaaet Deres Foredrag paa den Maade, som jeg troede at det let kunde give Anledning til at forstaaes,
2. at saa godt som alle havde talt og ikke havde Ret til anden Gang at tage Ordet —
3. at det maa under saadanne Omstændigheder være min Pligt at faae Ytringen berigtiget, som formentlig(?) kunde forstaaes — ab esse ad posse — som fornærmelig for Forsamlingen —
4. at jeg endog maa betragte det som fortjenstlig relation(?) til D. E., at der gaves Anledning til en Berigtigelse, da D. E. dog umuligen kunde ønske, at nogen af Fors. skulde vedblivende nære den Mening, hvori de havde opfattet de brugte Ytringer —
5. at jeg strax og gjentagen yttrede, at jeg maaskee havde misforstaaet Dem,
6. at Svaret herpaa naturligen forekom mig at vise, at jeg havde Ret i, at jeg havde misforstaaet Dem.

Det er mig af Vigtighed, at D. E. ikke skal troe, at jeg den omhandlede Leilighed har taget Ordet uden fordi jeg vilde have tilsidesat min Pligt ved at undlade det. Jeg haaber, at det Fremstillede i saa Henseende tilstrækkelig retfærdiggør mig.

Efter saaledes at have tilladt mig at meddele D. E., hvorledes Sagens Stilling er,²⁾, maa jeg tillade mig at

¹⁾ udeladt(?). (Utydeligt).

²⁾ Utydeligt.

yttre(?), at efter de forhaanden værende Omstændigheder kan et Forlangende om det Passerede udeladt(?) af Protokolen ikke udgaae fra mig, men fra andre og muligen fra Lüttichau, men efter det Sindelag, som jeg har Anledning til at troe netop denne Deputerede nærer imod mig — maa-skee gjør jeg ham Uret — kan jeg ikke i saa Henseende gjøre noget Skridt.

Jeg har den glade Overbeviisning at have stræbt efter at fjærne — saa vidt mig tiladt — og at have fjærnet mange Ubehageligheder, som D. E. i den vanskelige Stilling fandt(?) for sig. Dette er kun en Indflydelse(?) af denne Stræben. — Jeg har intet let Sind; derfor har jeg undgaaet mundtligen at afhandle denne Gjenstand.

Sagen maa vel være kommet i Orden paa den af Bruun antydede Maade, siden Stændertidenden ikke indeholder noget om Sammenstødet. Ogsaa denne Gang var det kommet til en i al Fald tilsyneladende Forsoning, der ikke medførte nogen Ændring i det personlige Forhold. »Det er let fatteligt«, skriver Ørsted senere¹⁾, »at jeg ikke denne Gang kunde træde ud af Stændersalen i den gode Stemning, hvori jeg forhen havde forladt min Plads sammesteds. Dog var det ingenlunde personlig Uvilje, som besværede mit Sind; jeg var endog overbevist om, at, paa ganske faa Undtagelser nær, hele Forsamlingen havde bevaret sin gamle Godhed for mig«.

Paa lignende Maade havde Ørsted udtalt sig i Slutningsmødet d. 11. Septbr. 1844. Til Bruun ytrede han: »I Særdeleshed maa jeg frembære min inderlige Tak til Forsamlingens højtagtede Formand. Har han Krav paa Forsamlingens Erkendelse af den Indsigt og Nidkærhed, hvormed han har varetaget det Kald, den havde ned-

¹⁾ For den danske Stats Opretholdelse i sin Helhed, S. 54.

lagt i hans Hænder, saa har han ikke mindre Krav paa min Erkendelse af *det venskabelige Sindelag imod mig, som han stedse har bevaret*. — Bruun ytrede i sin Svartale: »at den Mand, der ved sin ualmindelige Indsigt, store aandelige Evner og sjeldne Grundighed har udbredt saa meget Lys, saa meget Lærerigt i denne Sal, nu atter har indtaget den højst besværlige og ansvarsfulde Plads som Tolk mellem Konge og Folk — det er et fornyet Bevis paa, hvormeget enhver Anstrengelse er underordnet hans Fædrelands-Sind og hans ved saa mange Fortjenester af den stænderske Institution stadfæstede Hengivenhed for denne. At fremhæve Forsamlingens Taksigelse herfor og for den personlige Velvilje, hvormed han er kommen Enhver af os imøde, *er kun en Tilfredsstillelse af min egen Følelse*».

Der er maaske en mere afdæmpet Tone i disse Udtalelser end i 1842, men hvor højt Bruun stadig satte Ørsted, men paa den anden Side ogsaa hans Empfindtlighed i Anledning af det i Viborg passerede, derom vidner følgende Brev fra *Bruun til Ørsted af 9. December 1844*:

Deres Excellence! Af en maaske utidig Frygt for at misforstaaes, som jeg nu har troet at burde overvinde, har jeg hidtil undladt at berøre for D. E. en Gjenstand, som let kunde give Anledning til en — som mig synes — beklagelig Misforstaaelse. — Den Gjenstand angaar en Yttring, som D. E. i Deres Foredrag under den indledende Behandling af det Tuteinske Forslag [i den Roskildske Stændersforsamling] har brugt, nemlig:

»Det forekommer mig, at den ærede Forsamling (den jydsk¹⁾) efter det Standpunkt o. s. v. — snarere burde

¹⁾ Denne Parentes er indsat af Bruun selv.

arbejde paa at fremme denne Idee (Stændercomiteer) end søge at nedværdige de Bestræbelser, som Regjeringen har viist for Stænderinstitutionens Udvikling«. Cfr. Ø. Stændert. Sp. 679.

Jeg er aldeles overbeviist om, at denne Yttring ikke har været forbunden med nogensomhelst Hensigt at fornærme; men det er dog forekommet mig — maaskee feilagtig —, at den nærmeste og naturligste Betydning af denne Yttring frembyder sig som den, at der tillægges den jydsk Forsamling en Virksomhed, der har sat sig til Formaal at nedværdige de Bestræbelser, Regjeringen har viist for Stænderinstitutionens Udvikling — cfr. søge at nedværdige osv. — og den betegner(?) i saa Fald ond Villie . . .

Under denne Forudsætnings Rigtighed have de Spørgsmaal beskjæftiget mig: Kan den jydsk Forsamling sammentræde uden at fralægge sig en Virksomhed, der har saadant Formaal, og vil D. E. kunne nægte enhver fremstaaende Deputeret at fritage sig for en saadan Tendents, en Retfærdiggjørelse, han kan troe at skyldte sine Vælgere.

D. E. vil visseligen ikke miskjende min gode Villie og Hengivenhed for Dem, naar jeg herved har fundet mig opfordret til at tillade mig at gøre opmærksom paa de Følger, denne Yttring mueligen kunde have, og naar jeg, for at forebygge disse, ligeledes tillader mig at henstille, om der ikke i den Roeskildske Forsamling maatte kunne gives Dem Anledning til at udtale, at De var bleven gjort opmærksom paa, at den omhandlede Yttring kunde misforstaaes som et Angreb paa den jydsk Forsamlings Sindelag og gode Villie o. s. v.

Dersom D. E. maatte finde, at der er Anledning til en saadan Berigtigelse, har jeg tænkt mig, at dertil vilde kunne gives Leilighed, naar det Tuteinske Forslag kom under Behandling (osv.).

Han ender med den Bemærkning:

Det er muligt, at D. E. finder, at der til en Misforstaaelse af Beskaffenhed som den anførte slet ikke gives Anledning i de brugte Yttringer, og da bortfalder jo Grunden for det Henstillede, men jeg er i saa Fald dog overbeviist om, at D. E. ikke vil ansee min Hensigt med dette mindre god. — Jeg har ikke tilladt mig dette Skridt uden i Forveien at have confereret derom med en Mand, der ikke nærer mindre Beundring og Hengivenhed for D. E. end jeg¹⁾, og paa hvis Mening, jeg veed De sætter Priis, og han har været enig med mig i det Ønskelige i, at D. E.s Opmærksomhed henleledes paa de Ubehageligheder, den omhandlede Yttring mueligen vilde have tilfølge, og det Ønskelige i at denne Eventualitet aldeles fjernes. Det er dette, jeg i den bedste Hensigt har troet at kunne [opnaae] med disse Linier osv. osv.

Udkast med Bruuns Haand.

Ørsted svarede straks *d. 10. Dec.* i et Brev fra Roskilde; han paaviste her med Lethed Misforstaaelsen af Ordene som sigtende til den jyske Forsamling, men viste tillige, at han ingenlunde havde glemt det i den sidste Viborgske Forsamling passerede:

Det har været mig meget overraskende, at Nogen kan finde et fornærmeligt Angreb paa den jyske Forsamling i den Passus i den Roeskildske S. T. S. 679, som Deres Høi-velbearenhed i Deres ærede Skrivelse af 9de ds. citerer. Ved den nævnte »ærede Forsamling« kan paa ingen Maade forstaaes den Viborgske Forsamling, men allene den Roeskildske. Foruden at allerede hiint Udtryk fører det med sig, kunde de umiddelbart derpaa følgende Udtryk: »efter det Standpunkt

¹⁾ Udhævet af A. H.

og de Grundsætninger, som den har vedkjendt sig, aldeles ikke passe paa den Viborgske Forsamling; hvad der strax efter tales om at nedværdige de Bestræbelser, som Regjeringen har viist for Stænderinstitutionens Udvikling, er saaledes sagt til de enkelte Medlemmer i den Roeskildske Forsamling, som meente, at Regjeringen ikke havde ret alvorlig villet de stænderske Comitteer (S. 662—663). Men, saafremt og den jyske Forsamling var meent, saa kunde der dog ikke med noget ikkuns(?) Skin deri findes en Injurie; thi at denne Forsamling eller i det mindste en stor Faction i samme har søgt at nedværdige det nærværende Regjerings Personale¹⁾, er jo en ganske bekjendt Sag, som den jo paa ingen Maade uden at vanære sig selv kan fragaae; men derfor er det ingenlunde sagt, at den har gjort det af ond Villie; den maa derimod antages at have handlet efter sin Overbeviisning om dette Regjerings Personales Uværdighed — og anseet det for en Tjeneste mod Fædrelandet at faae denne Mening gjort gjældende. Det er heller aldrig faldet Tutein, som Yttringen nærmest angaaer, ind deri at finde en Injurie.

De vil deraf see, at jeg paa ingen Maade kan indlade mig i at give nogen Erklæring i Anledning af hiin Yttring, med mindre den affordres mig; skulde det derimod skee, skal jeg ikke undlade at afgive den fornødne Erklæring. Løvrigt har jeg saa mange Prøver paa Deres Høivelbaarenheds Venskab for mig, at jeg ikke kan have mindste Tvivl om, at Deres Forslag, hvor synderlige de end forekomme mig, ere velmeente, og jeg aflægger derfor min oprigtige Tak, bedende mig anbefalet i Deres Frues og øvrige ærede Families Erindring.

Deres hengivne

Ørsted.

¹⁾ Udhævet af A. H.

Hvor højt Bruun, trods Sammenstødene, satte Ørstedes Virksomhed som Kommissarius, vidnede Afskedsordene 1844 om, og det bekræftes ved efterstaaende Sag, om end ogsaa her den Hjort-Lorenzenske Sag kom til at træde hindrende i Vejen for Planens Udførelse.

Da Ørsted i 1846, tildels paa Grund af Sygdom, ikke atter blev kgl. Kommissarius, indeholdt »Fædrelandet« et meget hvast Angreb paa hans Virksomhed som saadan. Bruun tænkte da paa at offentliggøre følgende Modstykke (Maj 1846):

»Efterretningen om, at Geheimstatsminister Ørsted i Patentet for de nu sammenkaldte Stænder ikke atter er udnævnt til Kgl. Commissarius, blev i »Fædrelandet« Nr. 97 ledsaget af nogle Bemærkninger angaaende hans Virksomhed i de hidtil afholdte Stænderforsamlinger. — Uden i den Anledning at inklade sig i en Strid, hvori, som i meget andet, det vel væsentlig maa være en senere Tid forbeholdt, fuldstændigen at afsige Dommen, paatrænger sig vistnok den Tanke, at Forholdet ogsaa har en anden Side at betragtes fra, og det visseligen ikke er paa denne Maade, at i det mindste de mange, som i den nævnte Henseende have staaet i Berøring med den Kgl. Commissarius, kunde ønske at sende den i 10 Stændersessioner fungerende Commissarius deres Afskeds-Hilsen.

Det er og tør vist nok være i Alles Erindring, hvilke Følelser og hvilken Stemning, der mødte denne Mand, da han første Gang aabnede Kongerigets Stænderforsamlinger, hvorledes hans Gang til og fra disse blev hædret — og herpaa havde han en gyldig Adkomst. Den var begrundet ikke mindre i den Navnkundighed, som hans overordentlige Aands-Evner og store Masse af Kundskaber, anvendte i Skrift og Virken, havde erhvervet ham, i Tanken om de Frugter, disse vilde bære for den stænderske Virksomhed, end i den

naturlige Trang hos Folket og dets Repræsentanter til at yttre deres Taknemmelighed og at give Fortjenesten sin Løn. — Hine Frugter ere ikke udeblevne og denne Taknemmelighed er ikke glemt. — Derom vidner de Ord, hvormed Stænderforsamlingernes Præsidenter have hilset den Kgl. Commissarius ved Slutningen af de forskjellige Stænderforsamlinger — Ord, der visseligen vare et Udtryk af den i vedkommende Forsamling herskende Følelse og Aand, og hvoraf den den Kgl. Commissarius fra den jydsk Stænderforsamling ved Stænderforsamlingernes første Series tilstillede Adresse bærer et utvivlsomt Præg — og alt dette hvilede paa en god Grund. Det var Erkjendelsen af det høist lærerige Udbytte, hans Ord i Stændersalen afgav, Erkjendelsen af det meget, han ikke blot ved det kundskabrige Ord har bidraget til den Udvikling, de stænderske Forhandlinger have modtaget, samt Erkjendelsen af — hvad ikke noksom kan paaskjønnes — den Frihed i Ordet, som under hans Auspicer forkyndtes i Meddelelsen af de stænderske Forhandlinger — en Fortjeneste, der ikke taber sit Værd ved den stedfundne¹⁾ Unddragelse fra den stænderske Tidende af 2de Dages Forhandlinger i den jydsk Stænderforsamling²⁾; hans i Gjerning viste Kjærlighed til det frie Ord er et Beviis paa, at ikkun for ham aldeles overvejende Hensyn kunde bevirke dette Skridt. — Men som en Virkning af alt dette i Forening med Mandens elskelige Personlighed, hvoraf — som Stændernes tidligere høiagtede Præsident, Professor Schouw, saa smukt i den jydsk Stænderforsamling har sagt — ikkun hans kæmpestore Aand overgaaes — maatte Taknemmelighed naturligen være den herskende Følelse. Og, om end den Maade, hvorpaa den Kgl. Commissarius har løst sin vist nok vanskelige Opgave,

¹⁾ Der har først staaet: »vistnok beklagelige«, men det er sat i Parenthes og ovenover skrevet: stedfundne.

²⁾ Udhævet af A. H.

stundom ikke har fundet den folkelige Sympathi, som ellers saa gjerne ydedes ham — muligen en Følge af den Forholdenes Magt, hvorunder han kan have virket — saa vil dog, hvad jeg — som ikke fremmed for Forholdene — ikke tager i Betænkning at udtale som min Overbeviisning, den fremtrædende og blivende Følelse hos den Stænderforsamling, hvis Organ jeg har havt den Ære at være, ved Afskeden med den Kgl. Commissarius — være Taknemmelighed, forenet med Erkjendelse af hans Fortjenester af den stænderske Virksomhed«.

Bruun havde dog en Tvivl om, hvorvidt en Erklæring af saadant Indhold kunde være Ørsted fyldestgørende eller bevirke det, som var hans Hensigt med samme; paa den ene Side vilde han, for ikke at fremkalde en Strid, der altid maatte være Ørsted ubehagelig, og hvori Bruun »i Detaillen manglede den nødvendige Frihed«, undgaa at give sin Erklæring Udseende af et Genmæle mod den tidligere fremkomne Artikkel, hvor meget han end fandt den var at dadle. »Derfra hidrører«, skriver han senere, »den Ængstelighed, som jeg ikke kan nægte giver sig tilkjende for ikke at bevirke Anstød«; men paa den anden Side var det hans Agt at give Erklæringen Vægt ved at støtte den paa de Følelser, der maatte gøre sig gældende hos de jyske Deputerede ved Afskeden, og at fremstille, hvorledes disse Følelser vare fuldt begrundede; »men her«, tilføjer han, »paalagdes mig ogsaa største Varsomhed for ikke at komme i Strid med antecedentia. Alt dette maatte naturligen indvirke paa den hele Dannelse af Erklæringen og give den noget tvungent«.

Det er tydeligt nok, at den Hjort-Lorenzenske Sag har spillet en ikke ringe Rolle ved denne Lejlighed og bidraget til at fremkalde Bruuns Forsigtighed. Men han

henvendte sig saa til et Sted, hvor det synes ikke at have været helt usædvanligt, at man i saadanne Tilfælde henvendte sig — til Broderen Hans Christian, og forelagde ham først Erklæringen til Betænkning. *H. C. Ørsted* skrev *d. 4. Maj* følgende, for begge Brødres Forhold og ogsaa for Bruuns Forhold til *H. C. Ørsted*, betegnende Svar:

Høistærede Ven! De har ved at forlange min Mening over det hermed Tilbagefølgende givet mig en vanskeligere Opgave end jeg i første Øjeblik troede. Dette hidrører maaskee derfra, at De selv har havt en vanskelig Opgave, som just ved Deres særegne Stilling blev ganske usædvanligt vanskelig. De maa iagttage en stor Forsigtighed og mange Hensyn i hvert Udtryk, og maa derved unddrage Dem selv den store Fordeel, at give Deres Erklæring, som et Hele betragtet, den kraftige Holdning, som De vilde have givet den, hvis Deres Stilling havde været friere, og hvorved De vilde have naaet en langt større Virkning. Dette Deres trykkede Forhold har maaskee endog foranlediget tilsyneladende Indrømmelser, som De hverken vilde gjøre eller behøvede at gjøre; f. Ex. i Begyndelsen, hvor De siger at Forholdet ogsaa har en anden Side, synes De at indrømme, at den Artikkel, som har fremkaldt Deres Erklæring, kun er eensidig, og ikke fuld af rigtig Fremstilling. Vendingen, som følger strax efter, synes at antyde, at den omhandlede Artikkel gav sig ud for at være en Afskedsyttring fra Stænderne, hvilket De dog sikkert ikke vilde sige. — Fremhævelsen af, at de to bekjendte Dages Forhandlinger ikke tryktes, indtager i en saa kort Erklæring en Plads, hvorved den kommer til at gjøre et langt større Indtryk paa Læseren, end det er Deres Hensigt at den skulde. Stieldelens Proportion har ved saadanne Leiligheder sin mechaniske Virkning.

Alt dette opvækker Tvivl hos mig, imedens jeg dog saa

gjerne vilde tilraade Bekjendtgjørelsen baade for det Væsentlige i Erklæringens Indhold, og for det høitagede Navn, som kom til at staae derunder og som vilde bidrage meget til at give den Vægt.

Jeg henstiller nu Sagen til Deres egen Beslutning. Hvilken De tager, føler jeg mig dog forpligtet til at takke Dem for Deres Venskab mod min Broder, og den Fortrolighed De i denne Sag har viist mig.

Med udmærket Høiagtelse

Deres hengivneste

H. C. Ørsted.

Kbh., den 4. Mai 1846.

Da Bruun havde modtaget dette Brev, skrev han straks samme Dag (4. Maj) et Svar til H. C. Ørsted (indført i Koncept paa dennes Brev), hvoraf Forklaringen af hans vanskelige Stilling allerede er anført ovenfor S. 176, og som ender saaledes:

»Skjøndt om de af Hr. Conf. gjorte Bemærkninger uden Vanskelighed kunne fyldestgjøres |: ved Betragtningen af Forholdet fra den anden Side har jeg ikke havt Hensyn til Sagen, men til de Betragtninger, som maatte udgaae fra andre Personer, o: de Deputerede, navnlig de jydske:| saa er det mig allerede nok for at undlade det paatænkte Skridt, at den Tvivl, jeg selv havde, deles af Hr. Conf., til hvem jeg henvendte mig uden Frygt for Miskjendelse af min gode Villie og min oprigtige Hengivenhed for Deres Hr. Broder, blandt hvis Beundrere jeg altid har regnet mig¹⁾.

I det jeg saaledes — dog ikke uden Mismod over her at maatte holde mig tilbage, opgiver Forehavendet, beder jeg

¹⁾ Udhævet af A. H.

Hr. Conferentsraaden modtage min oprigtige Taksigelse for den Venlighed og Velvillie, hvormed De har været saa god at komme min Henvenden til Dem imøde«.

Bruun fik dog paa en vis Maade Anvendelse for sin Erklæring. Den 21. Oktober s. A. (1846) aabnedes den næste Stændersamling. I Aabningsmødet udtalte Bruun en Tak til A. S. Ørsted, hvori »Erklæringen« kommer igen, tildels ordret. Men efter Ordene: ». . . samt Erkendelsen af — hvad der ikke noksom kan paaskønnes — den Ordets Frihed som under hans Auspicer forkyndtes i Meddelelsen af de stænderske Forhandlinger . . .«, er hele Stykket om Nægtelsen af at optage de 2 Dages Forhandlinger i Tidenden, og de derpaa grundede Betragtninger, udeladte, og Talen ender umiddelbart herefter med følgende Ord:

Det er med en taknemmelig Erkjendelse af alt dette og med et for os Alle kjært Minde om hans ædle og elselige Personlighed, at denne ærede Forsamling — det er jeg forvisset om — sender *Anders Sandoe Ørsted* sin Afskeds-hilsen, ledsaget med den Fortrøstning, at hans Virksomhed for den stænderske Institution ikke med hans Tilbagetræden er afsluttet¹⁾.

I et Brev til sin Hustru af 30. Oktober 1846 udtaler Bruun sig selv om sine Afskedsord til Ørsted; tillige udtaler han sig om sin Holdning i Anledning af et Forslag, som Overretsprokurator Jespersen havde indgivet om et Andragende om Indførelse af en fri Forfatning. Dette Forslag havde den ny Kommissarius, *P. G. Bang*, modsat sig som stridende mod Kongeloven, medens Bruun

¹⁾ Stændertidenden 1846, Sp. 12—13.

hævdede Forsamlingens Ret til at behandle Sagen, hvorpaa Jespersen tilsidst tog sit Forslag tilbage¹⁾. Brevet lyder:

. . . De 8 à 10 Dage, der ere forløbne, forekommer mig som en heel Maaned, ikke blot fordi jeg har savnet Eder, men ogsaa fordi de have været opfyldte med saamange Begivenheder, der ikke blot have gandske optaget mig, men ogsaa angrebet mig temmelig alvorligen, idet jeg hovedsageligen maatte være alting for den hele Forsamling — jeg har dermed nærmest Hensyn til Forfatningssagen. — Min Holdning deri, veed jeg, har i Almindelighed Forsamlingens Bifald; men det kan vel være at jeg ikke vil gaae fri for streng Omtale i visse Blade eller andensteds. Dersom Du hører mit Forhold af fornuftige Folk bedømt, saa lad mig det vide. — Min vanskelige Stilling vil vist enhver skjænke fornødent Hensyn. Imidlertid takkede *Bang* mig dog for den Assistance, jeg havde ydet det Udfald, Sagen fik, og vist er det, at jeg ikke havde liden Deel deri, men fornemligen havde jeg søgt at virke for, at det Hele havde været undgaaet, men dette lykkedes mig ikke. Frit har jeg ikke aandet siden vor Adskillelse, og Tjenesten er stræng, dog bliver der nu for det første noget mere Ro. —

Det glæder mig at Du synes om min Tak til *Ørsted*; Du veed, at jeg ikke har sagt andet end hvad der er min virkelige Mening og Stemning for *Ørsted* . . .

At ogsaa det personlige Forhold til den ørstedske Kreds fortsattes, viser et varmt Lykønskingsbrev, som Fru *Reinholdine Bruun* den 18. December [1846] skrev til sin Mand, der endnu var i Viborg ved Stænderforsamlingen, i Anledning af hans 50 Aars Fødselsdag, og

¹⁾ Stændertidenden 1846, Sp. 33; 75—94; 95—96.

som ogsaa omtaler et rørende Træk om Ørsteds personlige Elskværdighed og Finfølelse. Bruun havde bedt hende udføre et Ærinde for sig til Ørsted. Hun ytrer i den Anledning:

. . . Jeg var da hos Ørsted i Gaar, da det var første Gang jeg gik ud for min sidste svære nerveuse Hovedpine. Jeg traf ham ikke, men skrev med et Par Ord mit Ærinde fra Dig. Det var temlig meget forlangt af Dig, elskede Daniel; men nu er det jo overstaaet — bare det nu hjælper. Jfr. *Bohr* sagde, at Ørsted var rask, men saa usigelig bedrøvet over den elskelige, kjærlige Fru Rosenvinges Død¹⁾. Han kunde slet ikke tænke paa at gaa til Middagsselskab hos Levezau (Overhofmarskalken) og sendte Afbud — den velsignede Mand . . .

Bruun svarede herpaa i et Brev fra Asmild Kloster af 24. December 1846, hvori han ogsaa giver en Skildring af Festen for ham d. 18. December:

Min søde, elskede Reinholdine! Inderlig Tak, Du trofaste Sjæl, for Dit Brev af 18de. Jeg er nu paa anden Dag i Ro med Undtagelse af Sagernes Ordning, der vil give Arbejde, men ingen Uro i Sindet. — Jeg har jo fra alle Sider megen Satisfaction for min Anstrengelse; men den har ogsaa været af den Beskaffenhed, at jeg aldrig skal gjentage den, hvis jeg oftere skal komme i den samme Stilling, hvilket kan være rimeligt, da jeg fra 3die Valgdistrikt paa anden Haand har modtaget Forespørgsel, om jeg vil modtage Valg paa ny. Endskjøndt i Begyndelsen tvivlsom har jeg dog sagt vedkommende, at jeg foretrak det Distrikt, der først havde

¹⁾ Retshistorikeren Kolderup Rosenvinges Hustru var død samme Dag (17. December).

viist mig Tillid, for mit eget Valgdistrikt. — Mit Fødsels-Jubilæum blev rigtig nok med al Inderlighed og Hjertelighed feiret, dog uden nogen Antydning af Dagen — jeg havde søgt, som Du kan begribe, at undgaae hele Festen, navnlig som Fødselsdagsfest, men kunde ikke undgaae den, uden for saa vidt man forbigik Dagen og holdt sig til Præsidenten — jeg havde aldrig drømt om at see mit 50de Aar feiret af Mænd fra alle Kanter af Provindsen. Gottlieb ¹⁾ og Rector Olsen ²⁾ som Dagens Digter, var de eneste, der var med uden for Stænderne, hvilket for øvrigt flere i Byen tog ilde op, da de havde saa meget tilovers for mig, at de gjerne vilde deeltage, men som sagt, det var ingen Fødselsdagsfest. — 2de Sange til Dagen bleve afsungne, den ene til mig — særdeles smuk af Rector Olsen — den anden til »Præsidentens Viv« med Melodi »Mack, Mack, Mack«. *Skeel* ³⁾ udbragte min Skaal, *With* Din . . . De Deputeredes gode Stemning for mig var saa udeelt, saa vel denne Aften som ved Slutnings-Dinøren. Med Slutningstalen og Bordtalen gik det godt. *Schjøning* sagde om de sidste: Udmærket godt, og fandt mine Ord til *Bang* indholdsrige og smukke. Det er jo altid en Fornøielse at høre denne Dom af *Schjøning*, da saadant foregaaer for 80 Vidner. — Begge Festerne var forøvrigt meget muntre — — — — —

Jeg erkjender, min søde Reinholdine, at det var for meget forlangt af mig at bede Dig om at gaae til *Ørsted*; men V . . . ⁴⁾ bad mig saa meget, og jeg var saa ophængt, at jeg ikke selv kunde skrive til Ø., og deels vi[d]ste jeg jo, at det egentlig er Dig, der binder ham til os, ikke mig — Du

¹⁾ P. D. Bruuns ældste Søn, senere Etatsraad Bruun til Asmild.

²⁾ Rektor F. C. Olsen, kekendt Politiker og Forfatter (Povl Møllers Biograf).

³⁾ Den Stænderdeputerede, Kammerherre Skeel til Birkelse.

⁴⁾ Utydeligt Navn.

tilgiver mig jo nok. — Jeg haaber da, at Din nerveuse Hovedpine nu ganske har forladt Dig; min kære Reinholdine maa endelig være rask . . .

Det har ret gjort mig ondt at erfare Frue Rosenvinges Død. Du holdt jo ogsaa meget af hende og glædede Dig ved hende, hvor I mødtes . . .

Jeg troer at *Bang* har været meget glad ved mig, og han har ogsaa havt Grund dertil. Han vil strax besøge Dig, naar han kommer tilbage; men han bliver nogle Dage i Randers. Derimod vil Du først høre en personlig Hilsen fra mig gennem *Dalstrom*¹⁾ . . .

I Festsangen for Bruun mindes han som den, der

. . . selv var os et Billed paa,
at Kraft med Blidhed kan bestaae.
Med Sandheds Magt og Sandheds Glæde
Fra Læberne hans Tale gik.
Vi vendte Øjet til hans Sæde
Og mødte Freden i hans Blik.
Og Kjærlighedens milde Magt
Umærket holdt i Salen Vagt.

— — —

Derpaa kom »Konernes Skaal, forfattet i en ganske simpel, men ganske ny Vise, som synges mod Slutningen af Maaltidet den 18de December 1846, naar Kagen serveres«. Den begynder:

I dette glade Lag
I dette glade Mack, Mack, Mack
I dette glade Lag;
∴ Ved Vinen og ved Kagerne
Mollack, Mollack, Trallerallera
Vi glemme Stændersagerne
Indtil en anden Dag. ∴

¹⁾ Sekretær hos den kgl. Kommissarius, H. C. Ørsteds Svigersøn senere Stiftamtmand i Aalborg.

Om »Præsidentens Viv« hedder det:

Held Præsidentens Viv;
 Istemmer alle Mack —
 Held Præsidentens Viv;
 ∴ Hun trofast ved hans Side staaer.
 Mollack, Mollack, Trallerallera
 Gid hun maa leve mange Aar
 Forskjønnende hans Liv. ∴

Der endes med en Skaal

For den, for hvem vort Hjerter slaaer,
 Og som vi gjensee snart.

Skøndt Bruun maaske havde en Følelse af, at Ørstedes personlige Forhold til ham ved Begivenhedernes Udvikling var bleven noget kølnet, holdtes Forbindelsen dog vedlige. Stadig, lige til Ørstedes Død, lykønskede ogsaa Bruun og hans Familie ham paa hans Fødselsdag d. 21. December, skøndt det politiske Forhold stadig blev mere spændt, og det efter Familietraditionen — vel snarest i de senere Aar — generede Bruun ved denne Lejlighed at træffe sammen med saa mange »Helstatsmænd«, ligesom ogsaa Fru Reinholdine skal have bestræbt sig for at hindre, at Venskabsforholdet opløstes.

Bruun havde jo siden 1842 sluttet sig til det nationalliberale Parti, og da navnlig til den Fløj, der repræsenteredes af H. N. Clausen og Schouw. Imidlertid kom de store Begivenheder 1848, den grundlovgivende Rigsdag, hvor Vedtagelsen af det Bruun-Jespersenske Forslag om Landstingets Sættelse endelig medførte Vedtagelsen af selve Grundloven, medens Ørsted stemte mod Grundloven. — Beundringen for den store Jurist opgav Bruun aldrig. Hans Navn findes derfor ogsaa under den Opfordring, som af Jurister og andre, der-

iblandt F. C. Sibbern og Boghandler Jakob Deichmann, men *ikke* Clausen og Schouw, udstedtes om at lade forfærdige en Erindringsmedaille i Anledning af Ørsteds 50aarige Embedsjubilæum d. 21. Maj 1851 ⁴⁾. — Endelig kom Helstatsforfatningen, det Ørstedske Ministerium, under hvilket Bruun var Medlem af Landstinget og dettes Formand (1853—62) og endelig den store Rigsretssag mod det Ørstedske Ministerium, hvorom ogsaa Familiearkivet indeholder nogle Oplysninger.

Allerede 1850 var Bruun af *Landstinget* valgt til Medlem af Rigsretten; efter Rigsdagsopløsningen 1853 var han bleven valgt af *Højesteret*; men da der efter Opløsningen 1855, paa en Tid, da Rigsretten forestod, skulde vælges nye Medlemmer til Rigsretten, forbigik Højesteret ham, skøndt han nu var et af Rettens ældste Medlemmer, hvorpaa han valgtes af Landstinget. — Sagen indledes med følgende Brev fra den ene af det anklagede Ministeriums Defensorer, Højesteretsadvokat *Salicath*:

Kjøbenhavn, d. 24. Aug. 1855.

Højstærede Hr. Etatsraad!

Med det Forord, at Hr. Etatsraaden ey betragter disse Liniers Indhold som en officiel Meddelelse fra mig, som en af de beskikkede Forsvarere ved Rigsretten for de anklagede afgaaede Ministre, men som en underhaanden og forud given *Aviis*, til af Dem at benyttes eller ikke, dog i første Fald med Ret til at ansee den som paalidelig, — tillader jeg mig confidentielt at underrette Dem om, at der i nogle mig fra enkelte Anklagede tilstillede Opsatser til Brug ved deres Forsvar findes bl. fl. det udtrykkelige Paalæg til mig, at

⁴⁾ Kock, Ørsted, S. 206.

æske Rigsrettens Paakjendelse forud af Spørgsmaalet *om Deres Habilitet, naar De bliver valgt af Højesteret blandt de af denne Ret vælgende 8 Højesterets-Assessorer.* Man har for det Tilfælde paaberaabt sig af deres dobbelte Egenskab som Landstingsmand og Højesterets-Assessor, at Rigs Retten da kommer til at bestaae af 9 Landstingsmænd og 7 Assessorer i Højesteret, og omendskjøndt den samme dobbelte Egenskab ogsaa kunde føre til, dersom De var valgt af Landstinget til Rigsretten, at denne da kom til at bestaae af 9 Højesterets Assessorer og 7 Landstingsmænd, vilde der dog i sidstnævnte Fald ingen Anledning fra de Anklagedes Side være til nogen Exception, fordi der da dog vilde være 8 Assessorer fra Højesterets-Elementet, der vare uden Forbindelse med Landstinget.

Ligesom jeg nu aldeles vil henstille til Hr. Etatsraaden, om De »paa Grund af en modtagen paalidelig Meddelelse herom« vil finde Dem foranlediget til forud at frabede Dem, eller ønske Dem fritaget for, — Valg af Deres Højesterets Colleger, og saaledes gjøre en saa kedsommelig Exception overflødig, saaledes tænker jeg, saafremt De hertil beslutter Dem, at have gjort Dem en sand Tjeneste ved at have suppediteret Dem med et fuldkommen antageligt Middel til at blive befriet for Deel i en saa ubehagelig Sag. —

Med Højagtelse, Hr. Etatsraad, Deres ærbødigste

Salicath.

Højvelb. Hr. Etatsraad, Højesterets Assessor P. D. Bruun,
R. af. Db., Dmd.

Hvad Bruun svarede, er ikke oplyst; men Resultatet blev, at *han blev forbigaaet af Højesteret.* Da Landstingets allerede valgte Medlemmer erfarede dette, tilbød alle de valgte, at en af dem vilde træde tilbage for ham, hvilket Bruun dog i Begyndelsen ikke vilde tage imod. Det fremgaar af et Brev af *11. Septbr. 1855* fra Bruun

til hans ældste Datter, Fru *Magdalene Swane*, der var bleven afficeret af en hadefuld Artikkel i Anledning af Valget i »Kjøbenhavnsposten«:

. . . Moder meldte mig i sit sidste Brev, at Du, min gode Datter, var saa afficeret af »Kjøbenhavnsposten«s Udgydelser mig vedkommende; dette bragte mig til i Forgaars — først i Forgaars — at læse disse Stykker — jeg havde ladet mig Indholdet referere tidligere, og da der intet Fornærmeligt skulde indeholdes, men blot personligt Ondskab, saa vilde jeg ikke gjøre Vedkommende den Fornøjelse at læse det, eller lade mig afficere deraf; imidlertid Dine Ord til Moder opfordrede mig til at gjøre de slette [Udgydelsers] Bekjendtskab i Forgaars.

Hvad den lille Begivenhed angaaer, maa jeg sige Dig, min kjære Magdalene, at jeg er meget glad og lykkelig over at være blevet befriet for at være Medlem af Rigsretten. Da alle Medlemmerne, der var valgte af Landstinget, strax efter Udfaldet i Højesteret samlede sig med Tilbud af enhver af dem at træde ud for at gjøre Plads for mig, modsatte jeg mig saadant saa eftertrykkeligt, at de maatte opgive deres Forehavende, ikke uden at nogle af dem bleve vrede paa mig derfor — saa fra den Side har jeg intet at beklage mig over, nemlig at jeg ikke er Medlem af Rigsretten.

Begivenheden i Højesteret var en Demonstration for det afgaaede Ministerium og mod det nye Ministerium, og den Fornøjelse kan man jo gjerne unde Højesteret; de eneste, der ikke deltog i den, var *Bretton, Thomsen og Lund*, der stemte paa mig. — Det i »Fædrelandet« i Anledning af Valgresultatet i Højesteret indrykkede Stykke var mig imod, navnlig fordi jeg vel kunde forudsee og vente, at en Person som Nielsen ikke vilde kunne holdes tilbage fra at udgyde sin Galde og Ondskab mod mig, der dog ikke kunde for, at en Omtale som den i »Fædrelandet« fandt

Sted; jeg maa derfor antage, at det, efter alle Julemærker at domme, er en saadan Tilfredsstillelse, der ved Udgydelserne i »Kbhvnsposten«, navnlig det andet Stykke, er søgt — men den Udgydelse er . . . saa onskabsfuld, og det af den Art, der ikke kan imødegaaes, at det personlige Had og Raahed, som har ført Pennen, maa falde enhver i Øjnene; — nogle faktiske Urigtigheder kan der derfor ikke fra min Side lægges nogen Vægt paa i en Artikkel under en saa hadefuld og raa Form. — Endskjøndt Læsningen har afficeret mig, saa maa jeg dog erkjende, at jeg ikke har Ret til at fordre mere end nogen anden at være fri for Udgydelser af denne Natur. — Alle mine Venner har maattet undgælde, og det er første Gang i mit offentlige Liv det hænder mig; der er saa mange Folk, der skal have Næring for deres Ondskab; at man nu dennegang har udseet mig som Føde derfor, i et derfor, med Hensyn til mig, passende Blad som »Kjøbenhavnsposten«, maa jeg finde mig i, og det er derfor ikke værdt mere at omtale denne Sag, eller at Du, min egen kjære Datter, lader Dig videre afficere deraf . . .

Din kjærlige Fader P. D. Bruun.

Nogle Dage senere kom en Deputation (deriblandt Orla Lehmann) op til Bruun for at bede ham alligevel at indtræde i Rigsretten, hvilket han derpaa gjorde.

Hensigten med Højesterets Unkladelse af at vælge ham, var, som Bruun ogsaa selv ytrer i Brevet, tydeligt nok politisk for at hindre, at man fik en Mand ind blandt Højesterets Medlemmer, hvis politiske Meninger man ikke kunde stole paa. »Denne Højesterets Forsigtighed (eller hvad var det vel?)«, hedder det i Nekrologen over P. D. Bruun i »Illustreret Tidende« V, Nr. 248 (26. Juni 1864), »fremkaldte hele det Ørstedske Ministeriums Frifindelse . . . thi Højesteret valgte 8 Medlemmer af Rigsretten, som alle frifandt Ministeriet for den rejste Anklage,

medens Landstingets 8 Medlemmer (*ogsaa Bruun*) naturligvis var lige saa enige i at dømme det. Havde derimod Højesteret valgt Bruun iblandt de 8, var Ministeriet upaatvivlelig dømt med 9 Stemmer imod 7, eftersom det næppe havde været muligt i hele Landstinget at finde en konstitutionel politisk Størrelse, der havde kunnet gaa ind paa dets Frifindelse.

Ja, det var den tidligere Tids Opfattelse af Forholdet, at alle 8 Landstingsmænd havde stemt mod samtlige Ministres Frifindelse. Det siges f. Eks. endnu i C. St. A. Billes Biografi af Bruun i »Biogr. Leks.« (Maj 1889). Da fremdrog L. Kock nogle Ytringer af Ørsted selv i hans Lejlighedsskrift: »Belysning af Angrebene paa Højesteret« (i Anledning af Rigsretssagen), S. 85, hvoraf det fremgik, at Enigheden blandt Landstingsdommerne kun gjaldt de to Forsvarsministre, Hansen og Bille, og Finansminister Sponeck, hvorimod ogsaa flere Landstingsmænd havde voteret for Frifindelse af de øvrige Ministre, Scheel, Bluhme, Tillisch og Ørsted selv¹⁾.

Til disse Landstingsmænd hørte ogsaa P. D. Bruun. I Familiearkivet findes et Referat af hans Votum, »nedskreven efter Erindringen og i Henhold til optegnede Momenter saavel før som under Voteringen og under Afbenyttelse af en Udskrift af Rigsrettens Stemmegivnings Protokol«.

Han begynder med at ytre, at i Henhold til den faktiske Fremstilling af Sagen kan han i alt Væsentligt henholde sig til den under Voteringen givne; han kommer til samme

¹⁾ L. Kock, Ørsted, 254—55. — At dette vilde blive Udfaldet af Rigsretssagen var vistnok ogsaa en almindelig Mening blandt Ørsteds Venner. I al Fald erindrer jeg endnu tydelig en Samtale mellem min Fader og *F. C. Sibbern*, hvor denne hævdede dette som det formodentlige Udfald af Rigsretssagen.

Resultat med Hensyn til de Anklagede *Ørsted*, *Tillisch*, *Bluhme* og *Scheel*, men støtter den dem tillagte Fri-findelse paa andre Grunde.

At ingen af disse 4 Anklagede har kontraseret nogen af de tagne Beslutninger, er ikke tilstrækkeligt til at fri dem for Ansvar. Grundlovens § 19 betegner vel den Minister for særlig ansvarlig, der har underskrevet Beslutningen, men ligesom denne Bestemmelse ikke udelukker Ansvar for, hvad der af andre Ministre maatte være foretaget eller und-ladt, som staar i Forbindelse med saadanne Bestemmelser, saaledes ligger der klarligen i Bestemmelsen i Grl. § 20, at Ministrene kunne tiltales for deres Embedsførelser, hvorunder ogsaa deres Forhold til slige af andre Ministre kontraserede, for disse særlig ansvarlige Beslutninger maa henregnes, — cfr. Grl. § 18: »Ministrene ere ansvarlige for Regeringens Førelse« . . .

Naar der nu er Spørgsmaal om, hvorvidt de Anklagede kunne drages til Ansvar for deres Embedsførelse under denne Sag, saa er det ikke enhver Ministers korrekte Opfattelse af Embedspligt, der medfører Ansvar, men at det i Almindelig-hed afhænger af, i hvilken Grad Tilsidesættelsen — navnlig naar en Bestemmelse skal tages — har fundet Sted.

»Jeg kan ikke skønne«, fortsættes der, »at nogen af de 3 Anklagede *Ørsted*, *Bluhme* og *Scheel* kunne være at drage til Ansvar for ikke at have modsat sig eller gjort det med fornøden Kraft eller for at have været enige i de For-anstaltninger, der besluttedes angaaende de omtalte Rust-ninger, da denne Sag var Genstand for Behandlinger i Gehejmestatsraadet — cfr. Grl. § 21 —, saalænge der endnu ikke var Spørgsmaal om at udelukke den tilstede-værende Rigsdag fra den samme tilkommende Indflydelse paa Udførelsen af slige Foranstaltninger ved Bevillingen af de dertil fornødne Penge. Det er derimod det sidste, hvorom Spørgsmaalet om Ansvar drejer sig, for saa vidt nemlig de

3 Anklagede kunne siges at have i større eller mindre Grad deltaget enten ved foregaaende eller efterladende Handlinger i Beslutningen om at forbigaa den tilstedeværende Rigsdag med Hensyn til de fornødne Pengemidler«. Tillisch kunde der i den Henseende intet lægges til Last; men efter Gehejmestatsraadsforhandlingerne og under hvad der under Sagen er fremkommet, maa det imidlertid anses for tvivlsomt, om de tre vedkommende Anklagede (Ørsted, Bluhme og Scheel) dog kunne siges at have undladt til forskellig Tid mere eller mindre at gøre opmærksom paa det konstitutionelt urigtige og mislige i den omventilerede Forbigaaelse af Rigsdagen.

Dette søges nu nærmere paavist under Paaberaabelse af Gehejmestatsraads-Protokollen, men er atter overstreget: *Bluhme* havde saaledes i Mødet d. 13. Februar tilkendegivet, at han som Udenrigsminister ikke kunde modsætte sig, hvad der var konstitutionelt nødvendigt, skønt han ikke kunde nægte, at det var umuligt at komme til Rigsdagen med Børgering om Bevilling. — *Ørsted* havde, skønt paa et senere Stadium end Beslutningen var taget, nemlig d. 23. Marts, tilkendegivet, at de Foranstaltninger, hvorom der da var Tale, kunde betragtes som en Omgaaen af de konstitutionelle Former —, og hvad *Scheel* angik, da havde Defensor (*Liebe*) fremdraget en Ytring af ham i Mødet d. 15. Februar, at et Lovforslag derom straks maatte forelægges Rigsdagen.

Efter de atter overstregede Stykker fortsættes med Hovedmomentet for Frifindelsen af de 3 Anklagede, *Manglen af en Lov om Ministeransvarlighed*:

Naar nu hermed sættes i Forbindelse, at en Lov om, hvorledes Ministrene have at forholde sig i Statsraadet, saaledes som bebudet i Grl. § 21, mangler, og at det saaledes ikke er givet, hvorvidt Ordet under Forhandlingerne der af nogen kan tages uden Paalæg af Kongen eller efter dennes Ønske om,

at flere skal ytre sig, saa formener jeg i Henhold til Foranførte, at der ikke er tilstrækkelig Grund til at drage de her omhandlede tre Anklagede til Ansvar for det dem injurierende(?) Forhold . . .

Idet jeg saaledes med Hensyn til de her nævnte Ministre kommer til samme Resultat som under Voteringen antaget, er dette derimod ikke Tilfældet med Hensyn til de anklagede Hansen, Sponneck og Bille . . .

Idet dette derpaa vidtløftigt udvikles, kommer Konklusionen til at lyde paa, at Ørsted, Tillisch, Bluhme og Scheel »bør for den offentlige Anklagers Tiltale fri at være«; Hansen, Sponneck og Bille bør til Københavns Fattigvæsens Hovedkasse bøde, de to Førstnævnte hver 2000 Rdlr. og den sidstnævnte 1000 Rdlr., samt til Statskassen for Kongerigets Vedkommende betale store, nærmere specificerede Summer i Skadeserstatning, og de tre sidstnævnte udrede alle af Sagen flydende Omkostninger, samt Salær til Advokaterne.

Bruuns Votum var med Hensyn til de 4 Anklagede et Slags Kompromisforslag, hvor han vel hævdede det sandtlige Ministeriums Medansvar for de fattede Beslutninger i Modsætning til Højesteretsmedlemmernes Holden paa Kontrasigneringens Nødvendighed for Strafskyld; men han blev da nødt til at lægge Hovevægten paa Manglen af en Ministeransvarlighedslov. Og nægtes kan det heller ikke, at det af den Udskrift af Gehejmestatsraadsprotokollen, som findes i Familiearkivet, fremgaar, at navnlig Ørsted under Forhandlingerne, hvilket ogsaa bebrejdedes ham stærkt af den offentlige Anklager, havde holdt sig, efter vor Opfattelse af en Premierministers eller Konseilspræsidents Stilling, højst paafaldende tilbage under Diskussionerne om saa vigtige Spørgsmaal. Men man var jo endnu i Palamentarismens Barndom, og det maa ikke

glemmes, at Kongen endnu var Suveræn i Hertugdømmerne, og at Statsraadet ogsaa omfattede dem.

Bruun selv var misfornøjet med Rigsretssagens Udfald. Under de langvarige Møder havde han tegnet et Fantasilandskab, som endnu findes i Familiens Besiddelse, og herunder skrevet: Mit Udbytte af 4 Ugers Sidden i Rigsretten.

Bruun overlevede Ørsted i 4 Aar; hans svagelige Helbred omtales ofte; 1855 havde Landstinget valgt ham til Medlem af det ved Fællesforfatningens Vedtagelse oprettede Rigsraad, i hvilket han vedblev at have Sæde, indtil Sygdom tvang ham til 12. Septbr. 1863 at nedlægge sit Mandat; 1862 havde hans Funktionstid i Landstinget ophørt; fra 1862 afløstes han som Formand af sin yngre Broder Mads Pagh Bruun. — Han døde 7. Juni 1864 i København og blev begravet paa Asmild Kirkegaard paa en Tid, da der laa stor tysk Indkvartering. — Fru *Reinholdine* overlevede ham i 19 Aar og døde paa Asmild Kloster d. 28. Oktober 1883.
